

Májusi koncertekről

Nagy tetszést aratott a Lukács Miklós bérlet 6. estjével május 10-én a **MÁV Szimfonikus Zenekar**. Ezúttal Takács-Nagy Gábor állt a karmesteri dobogón, szólista-ként pedig a japán-német Mirijam Contzen működött közre.

A hangverseny műsora is – még mindig – a Mozart-év jegyében készült. Igaz, az ismertebb műveket csupán az A-dúr hegedűverseny (K. 219) reprezentálta, a nyitósám, a korai G-dúr szimfónia (199) csakúgy, mint a második részt kezdő C-dúr rondó (K. 373) ritkán csendül fel koncerttermekben. Címében s zenei anyagában is Mozartot idézte a zárósám, Csajkovszkij: Mozartianája.

A siker több tényezőre vezethető vissza. E zenekar törzsközönsége általában ahhoz szokott, hogy több – általában három – különböző stílusú művet hall egy alkalommal. Mozart amúgyis megunthatatlan (lám, az évforduló túlcserélődő kínálata sem tudta megnyirbálni a zenebarátok lelkesedését), s néha jó egy-egy stílusban megmerítkezni. Ez a stílus-egység önmagában is jótékony hatással lehetett a játékosokra, ráadásul, az is inspirálóan hathatott rájuk, hogy az a vonósnegyes-primárius és koncertmester irányította őket, aki egész évadban rendszeresen dolgozott velük. Az sem elhanyagolható, hogy – pusztán a koncert alapján kikövetkeztetve – igényes-koncentrált szólamp próbák előzték meg e fellépést. Mert Takács-Nagy Gábor koreográfiája alapján csak akkor tájékozódhattak biztosan, ha tudták, mit-miért látnak. A karmesteri tanulmányokat követően pódiumra lépő Takács-Nagy elsősorban az artikulációra összpontosít. Mindent megkövetel, ami a kottában szerepel. Egészen kivételes élményt jelentett hallani a vonós-kari szólamok differenciáltságát. Nem volt jelentéktelen hang, a kísérő jellegű szakaszok hasonló műgonddal szólaltak meg, mind a dallamhordozó, tematikus részletek. A dirigens gyakran szinte „lerajzolta” az íveket, staccato-pontokat is – mégis, minden egyidőben szólalt meg – ami annak a jele, hogy e látványnak leginkább (a próbákon megbeszéltekre-kidolgozottakra) emlékeztető funkciója volt. Minden elismerésem viszont azé a nagyformákban bizto-

san tájékozódó játékmódoré, amelyről rendre tanúságot tettek. Mert aligha lehetett könnyű azonos tempót felvenni a tételek kezdetekor, egyértelmű tempó-utasítás nélkül. Amit „ügyis” tudtak az előadók, azt természetesnek véve, Takács-Nagy minden vonósból „kihozta” nemcsak a hangszerest, hanem a már-már szólista-felelősségű szólistát. Nem „tut-tisták” együttjátékából formálódtak a szólamok, hanem gondos-igényes zenekari művészekből, akik ott voltak minden hang mögött – igaz, olymértékben leköttötte őket a fa, hogy kevésbé törődtek az „erdővel”, tehát a tételek, s a belőlük összeálló ciklusok globális megjelenítésével. Mindenesetre, a hegedűk tónusa szebb lett, s az aktív jelenlét, a játékörm élménye elnyomta a kritikai érzéseket, például a gyors tételek időnként túlzottan érzett harsánysága miatt, vagy mert a vonós-fúvós arányok néha kevésbé meggyőzőre sikerültek.

Bár a közönség szívesen fogadta a szólistát, ezúttal az együttes teljesítménye érdemel elsősorban elismerést. Mirijam Contzen játéka ezúttal azt példázta, hogy nem elég problémátlanul lejátszani a szólamot. Technikailag kifogástalan perfekció jellemezte a szólóját, ám előadásmódjának kidolgozottsága nem a zenei anyagból fakadt, hanem tetszetős-szerencsés smink módján a felszínre korlátozódott (ennek tüneteként figyelhettük meg, hogy a szólista korántsem örömmel élte át a cadenzák gyors futamait, hanem szinte jelentéktelenné könnyítette őket a sietőséggel, ami ezúttal belső türelmetlenségből fakadt).

A Csajkovszkij-mű esetében az egyes tételek plasztikus karakterét dicsérhetjük, ami nyilvánvalóan a mozarti eredetik ismeretéből (is) adódott.

Tehát hatott a klasszikus muzsika varázsereje; a lelkes közönségnek pedig vélhetőleg maradandó hatású élményt jelentett az est.

* * *

A 20 éves Nemzeti Énekhar jubileumi bérletének 6. estjével, május 15-én tartot-

ta évadzáró koncertjét a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**. Az időszakos búcsúhoz műsorként Verdi: Requiemjét választották, mely – közhely bár, de igaz – sohasem téveszti el hatását a hallgatóira.

Remekmű, amelyből rendre gyarapodnak a felvételek (nyilvánvalóan gazdára is talál a kínálat), tehát nemcsak a pódiumon bizonyul időtállóknak. A felvételek interpretációja őrzi azt az ízlést, ami keletkezésekor meghatározó volt, így tehát – a nagy egyéniségek szuggesztivitását is hozzászámítva – igencsak különböző elképzelésekkel találkozhatunk. Jelen-idejűvé válik a múlt megannyi sajátos elképzelése, kotta-olvasata. A mai előadókat a mű megszólaltatásakor többé-kevésbé befolyásolhatják korábbi hangzó emlékeik – ám zenei elképzelésükkel további színekkel-árnyalatokkal gazdagíthatják az eddig kialakult (hang)képet. Kiváltképp akkor, ha az előadás szereplői egyazon elképzelés megvalósításán fáradoznak.

Az est dirigense Berkes Kálmán volt, aki korántsem a teatralitást kívánta erősíteni. (Attól, hogy valamely szerző egyazon zenei nyelven juttatja kifejezésre különböző műfajú kompozícióit, nem indokolja, hogy bármiféle hangzatos indoklással uniformizálódjék a hangzás.) Alaposan kidolgozott szólamok arányos megszólaltatásának köszönhetően, ezer színben villódzott a zenekari szövet, fény és árnyék, az érzések és indulatok megannyi árnyalata követte érzékenyen a szöveget. Valamenynyi előadó egyazon hatás megteremtésére törekedett az adott pillanatban. A kórus átélt éneke megunthatatlan élményt jelentett, pillanatról-pillanatra. Ha valahol, a szólisták énekében lehetett észrevenni némi stiláris egyenlenséget. Sümegi Eszter, Wiedemann Bernadett és Fokanov Anatolij a Magyar Állami Opera művészeiként csakúgy, mint oratórikus mű szólistáiként, összeszokott együttest is képezhettek volna – ám a zenés színpad emlékéit különböző mértékben hozták magukkal. Fokanov tudott legkevésbé megfélekedni operaénekességéről, és néha Sümegi Eszter is hasonló tónusban énekelt – annál inkább érvényesült Wiedemann Bernadett előadásában szólamának ereje. Gunji Tadayoshi tenorja néha ideá-

lisnak bizonyult, máskor viszont erőteljesen húzódtott háttérbe.

Vannak melodikus „kulcs”-pillanatok, némely fordulat megszólaltatása egész szakasz hatását meghatározza; a „salva me” intonálása korántsem nehéz feladat, ám kell valami mindig változó, s ezért nehezen meghatározható belső többlet, melynek hatására a hallgató megrendülést érez. Bizonyára egyéni érzékenység is hozzájárul, ki-ki mely jellegzetes fordulatoktól vár valamiféle már-már zenén-túli, spirituális hatást – mindenesetre, ez az előadás szép számmal kínált ilyeneket. Meggyőzőbbnek a letisztult, nemesen egyszerű fordulatok hatottak, valószínűleg ezek életre keltése a legnehezebb feladat (Sümegei a Libera kezdetét eleve feladta). Élő előadás esetén mindig aggódva várjuk a kíséret nélküli szólólista-együtteseket. Ha csak egy picit „elcsúsznak”, a belépő zenekar a legavatatlanabbak előtt is nyilvánvalóvá teszi a hibát. Szerencsére most az intonációban semmi kifogásolni való nem akadt – s a szépen megoldott részletek sorjázásából végigvezetett gondolatok jutottak kifejezésre, folyamatok alakultak ki. Berkes Kálmán bizottsággal vezette a monumentális együttest; szinte észrevétlenül irányított, már-már azt a látványt keltve, mintha minden magától működne. Ilyesmi mindenképp a nagyság jele – igaz, partnerek is kellene ahhoz, akik minimális mozdulatokból is megértik egymást.

Az érték szinte kézzelfoghatóan volt jelen – a megilletődött közönség nyilvánvalóan tudatában volt annak, hogy gazdagodott az élmény által. Ilyenkor – csakúgy, mint a templomi koncerteknél – a tetszésnyilvánítás visszás. A tapsolás szinte eretnokségnek hat – most mégis szükség volt rá, mert éreztük: ezúttal a köszönet kifejezése.

* * *

Május 29-én és 30-án Wagner-Hacsaturján műsorral búcsúzott az idei évad közönségétől a **Budapesti Filharmóniai Társaság** Zenekara. A második koncertről számolok be, szomorú szívvel. A jegyszédő még a rendszeres látogatónak kijáró barátságos mosollyal fogadott, ám csakhamar érezhető lett: háborús övezetbe érkeztem. A naptár szerinti nyár közeledtével mindig csökken a ruhatárosok száma – ezúttal viszont a fáradhatatlanul

tüsténkedő ezüsthajú nénik helyén kedvetlen személyzet állt az „úri közönség” rendelkezésére. Az aluljárók reklámcédula-kínálóinak hitehagyottságával tartott egy csomó hagyományos (ingyenes) műsorismertetőt a teremfelügyelő, melyeket – bár aznap lejárnak – eszébe sem jutott kínálni (kérésre adott, természetesen).

Kétségtelen: a Ház életének-működésének nemcsak bulvársajtót foglalkoztató problémái benne vannak a levegőben. Számháborúsi zajlik, nem éppen elfogadható játékszabályok szerint. A „számszakiság” elsősorban pénzügyi kérdésekkel tartja bizonytalanságban a létszámot (a foglalkoztatottakat), az előadások *száma* inkább érinti (majd) a hallgatóságot – melynek a (lét)számára aligha lehet panasz. Legfeljebb az igazgatói páholy látogatottsága „szám-talan” (igaz, nem ez az első ilyen időszak). A koncerteken a figyelem középpontjába a műsorszámok kerülnek – melyek kisebb-nagyobb mértékben tanúskodnak a zene varázshatalmáról.

A zenekar a gyakori látogató számára is ismertebb és ismeretlenebb arcokból áll – van létszám, melyből kiülhet az árok mélyéről a pódium magasába az előadógárda. Művészek, akik kezdenek beletanulni abba, hogy ők közalkalmazottak, akik fellépéseikkel növelik szolgálataik számát. Különböző életkorú hangszerekek, akik végzik a munkájukat – csak ritka pillanatokban érezhettük megvalósulni a szép magyar kifejezések, a hangszerjáték, a zenekari *játék* igazságtartamát. Nem játék volt, hanem feladat, amit el kellett végezni. Mivel pályaalakosok részéről történt, nemigen panaszkodhatunk.

Legalábbis azok nem, akik a mindennapi munka után felüdülést, kikapcsolódást kerestek. Akik Wagner operáinak (többkevesebb ismeretében jöttek, azok legfeljebb újrhallgathatták (emlékezetes élmények nélkül) a méltán népszerű részleteket: a Lohengrinből az Előjátékot és Elza álmát, majd az Előjáték és Izolda szerelmi halála következett (Temesi Mária, elismerésre méltó teljesítménnyel, közvetlenül egymás után énekelt az énekst-próbáló két részletet), majd Berczely István szólójával Wotan búcsúját és a tűzvarázst A walkürből. A baletzene kedvelői a második részt várhatták inkább, Hacsaturján Spartacus-szvitjét, melyet az est dirigense, Jurij Szimonov állított össze (koncert-féldíót kitevő terjedelemben).

Az egész est folyamán a hangok özöne változatosan sorjázott – sajnos, csak

„pihentetően”, bár igényes háttérzene-ként. Arra alkalmasan, hogy „kikapcsoljon” – arra viszont aligha, hogy katartikus hatást gyakoroljon. Van olyan stílus/irányzat, melyhez tartozó művek nem igénylik az előadó személyes „részvételt”, s nem kívánnak lélekemelő hatást gyakorolni. Wagner zenéjénél ez kevés – ha már az operavilágban jártasak interpretációjából sem árad meggyőződés, akkor igencsak baj van. Éspedig nem Wagnerrel.

* * *

Hit? Meggyőződés? Nevezze ki-ki, aminek akarja, tény, hogy a lelkes-elkötelezett előadások nem téveszthetik el hatásukat. Igen, Hollerung-produkciót dicsérek ismét. Akkor is, ha fenntartásaim vannak.

Jól kezdődött a június. A **Budapesti Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar**, a Budapesti Akadémiai Kórustársasággal és a Honvéd Férfikkal ismét új vállalkozásba kezdett. Aki hallotta, mindmáig emlékszik a Zeneakadémián rendezett Carmen-előadásra; ha másért nem, azért a csodáért, ahogyan a nagylétszámú kórus „észrevétlenül kilopakodott”, hogy az utolsó jelenetben az aréna tömegének hangját az előcsarnokból szólaltassa meg (szép példáját adva, hogy a meglévő terek kihasználása élményforrássá tud válni).

A most induló Opera concertante sorozatban népszerű operák koncertszerű előadását tervezik, természetesen mindenkor élve a helyszín-kínálta lehetőségekkel. A Nemzeti Hangversenyteremben a Parasztbecsület csendült fel, Selmeczi György „rendezésében”, azaz térélményt keltően, fényhatásokkal.

Turiddut orosz vendégművész, Viktor Afanasenko jelenítette meg, Alfióként Massányi Viktor lépett színre. Az előadás Santuzzája Szolnoki Fatime, Lolája Gál Erika volt. Mamma Lucia szerepét (beugrással) Tas Ildikó énekelte.

Reprezentatív előadásnak készült – voltaképp az is volt; más kérdés, hogy a tényleges hatást gyengítette, hogy a nagylétszámú közönség aligha képes követni a cselekményt. Olasz nyelvű előadás esetén a „sztori” ismerete kevés. (Törődjünk bele, hogy nem ez az ismeretterjesztés fóruma?!) A szöveg-értés szükségességét nemcsak a többé-kevésbé szakmabeli hiányolhatja, hanem a lelkes zenebarát is.

Már az is örömdetes, hogy ily módon kedvet kap a közönség az élőzene hallga-

tásához. A nézőtéri zavaró pusmogások-zörgések egy része ugyanis épp abból fakad, hogy a gépi zenehallgatáshoz szokottak úgy viselkednek, mint otthon, TV-nézéskor vagy videózáskor; legfeljebb tudomásul véve, hogy itt nincs pillanatmegállító, újrhallgatási lehetőség. Remélhetőleg mindinkább rádöbbennek arra, hogy a *fesztelenségük* másokat zavar a mű élvezetében.

Ami a zenekar szempontjából fontos: az operaelőadásoknak köszönhetően beletanulnak a „kíséret” korántsem egyszerű gyakorlatába. Ebből adódóan, érzéke-

nyebb-árnyaltabb lesz a dinamikai skálájuk (néha kényszerűen alkalmazkodva az énekesek hangjához). Hozzászoknak ahhoz, hogy érzelmi-indulati töltéssel szólaltassák meg szólamaikat. A konkrét tartalom ilyenkor nagy segítséget jelent; s remélhetőleg a folyamatokban való gondolkozásról, a „láttatásról” a továbbiakban sem fognak leszokni.

Ismét bebizonyosodott „a kevesebb néha több” mondás igazsága: azáltal, hogy az egyfelvonásos önmagában került előadásra, osztatlan figyelmet élvezett a

zenekar részéről is. Olyan mozzanatokra figyelhettünk fel, melyek felett máskor (színpadi előadások) elsikkad a figyelem. Jelentős mozzanatok sorozatából állt össze a felvonás. Folyamatba ágyazódva is hatásosak voltak a máskor kiragadva megszólaltatott, népszerűvé vált részletek. (A zenekar teljesítményét dicséri a szolista-koncertek töltelékszámaként nemritkán elcsépeelt Intermezzo.) A nagylétszámú vegyeskarra inspirálóan hatott a Honvéd Férfikar közreműködése.

Fittler Katalin

Magyar hárfaversenyek CD-felvételen

Az előzményekről a kísérszövegből értesülünk: Felletár Melinda (a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar hárfaművésze) a 2003/04-es évadban hat magyar hárfaversenyt játszott, a Magyar Rádió háromrészes sorozata keretében. Közülük került négy kompozíció (három 1st recordingként, egy pedig magyar kiadványon először) a felvételre.

Külön öröm: nem a koncert hangképét örökítve meg, hanem a Telecom Zeneházban rögzített stúdiófelvételként (Phoenix Studio). Hungarian Symphony Orchestra elnevezés hirdeti a borítón a közreműködő Telekom Szimfonikus Zenekart, melyet ezúttal Drahos Béla vezényel.

Magyar hárfaversenyek felsorolása a legtöbb szakmabeli számára tűnne nehéz feladatnak, s méltán: a széphangú instrumentum, melynek művelői több fórumon működnek eredményesen (elég például a rangos Gödöllői Hárfafesztiválra utalni, mely immár hagyományosan idevonzza a hárfások nemzetközi élgárdáját), a repertoárból leginkább a szóló- és kamaraművek kerülnek előadásra, továbbá régi és mind újabb átíratok sokasága. A hárfaverseny mint műfaj önmagában is ritkaság-számba megy koncertek műsorán – a hazai termés megismertetése pedig, sajnos még mindig misszióknak számít. Így hát méltán illeti megkülönböztetett elismerés mindazokat, akiknek részük van e ténylegesen hiánypótló hangfelvétel elkészítésében.

Dohnányi Ernő Concertinója hangulatos nyitánya a műsornak. A kamarazene-kari kíséret és a szólóhangszer összjátéka problémamentesnek, harmonikusnak hat;

kérdés, valamely koncertteremben vajon hány helyről lehet ilyen ideális dinamikai arányokat hallani? Megmutatkozik tehát a felvételkészítés eme specifikus haszna, ami a további kompozíciókban is faktúrák részletező és globális megismerését egy-

aránt lehetővé teszi. Bizonyára kedvező volt a zenekari játékosok számára a helyszín-választás; olyan akusztikai környezetben, ahol otthonosak, kétségkívül koncentráltabb teljesítményre képesek.

Balassa Sándor hárfára és vonószene-karra szánt Fantáziájában azon a nyelven szól, melyet Szonatinájában használt először. Virtuóz, de nem öncélúan, s mindvégig érződik az a szándék, hogy ne a „kuriózum” érvényesüljön (akár hangszínekben, akár speciális hárfaszerű játékmódokkal), hanem kifejezés hordozójává tegye a hangszeret. Érzések-indulatok hatják át a különböző tempójú-karakterű

tételeket – szimfonikus költemény mintájára, melynek programját nem tette közzé a szerző.

Farkas Ferenc életművének specifikumaként tartottuk számon eddig is a sokműfajúságot – ezúttal ismét megcsodálhatjuk azt a „könnyűkezűséget”, mellyel úgy találja magától értetődőként a kompozíciót, miként Pallas Athéné pattant ki teljes fegyverzetében, Zeusz fejéből. Elegancia, lebilincselően érdekes társalgási stílus, változatos tematikával. A hallgató pedig csak ámul: miért nem hallani gyakrabban?!

Hidas Frigyes Hárfaversenye az egész zenekar számára gondoskodik játszanivalóról. Körképet ad a ciklus három tétele, valamennyi hallgató számára követhető zenét, melyben hangulatok-karakterek sokasága vonul fel, s feltehetően épp ezek hangzó életre keltése hat inspirálóan a játékosokra.

Kidolgozottság, felépítettség és megformáltság jellemzi a műsor egészét, az „üresjáratok” teljes hiánya.

Méltóan reprezentálja a zenekar igényességét – s végre (ritka alkalom!) az érdeklődés, a figyelem erős reflektorfényre jut szólistaként is rangos zenekari művészek. Ilyenkor arra gondolunk: kár, hogy az elsődlegesen a koncertéletben tevékenykedő muzikusok teljesítményét kevés hangfelvétel őrzi. Nemcsak az utókor érdekében, hanem mindazok számára, akik nem jutnak el hangversenyeikre, s legfeljebb közvetett módon (esetleg csak a szaksajtóból) értesülnek munkájukról.

Fittler Katalin